Dzīvot nozīmē...

– Tūkstoš gadu pagātnē, tūkstoš gadu nākotnē, lai kur tu dzīvotu un lai cik bagāta vai nabadzīga būtu, sievietes dzīves četri posmi ir nemainīgi, – saka Godātā Kundze. – Tu esi maza meitene, tātad tev vēl ir piena dienas. Kad tev apritēs piecpadsmit gadi, sāksies tavas uzsprausto matu dienas. Veids, kā mēs sakārtosim tev matus, pavēstīs pasaulei, ka tu esi gatava laulībām. – Viņa man uzsmaida. – Saki man, meita, kas seko pēc tam?

– Rīsu un sāls dienas, – es paklausīgi atbildu, taču manas domas klīst citur. Es un māte sēžam mūsu mājas pagalmā uz porcelāna soliņiem zem apjumtas kolonādes. Pašlaik ir musonu sezona, tāpēc debesu joslu, kuru varu saskatīt, sedz biezi mākoņi un gaiss ir smacīgs un mitrs. Viens otram blakus vienādos podos aug divi mazi apelsīnu kociņi. Citos traukos kuplo cimbīdijas, kuru kāti ir nolīkuši zem ziedu smaguma. Tuvojas lietus, bet pagaidām vēl putni čivina ginka kokā, kas vasaras dienā dod nelielu pavēni, un es jūtu jūras smaržu, kaut gan jūru esmu redzējusi tikai gleznās. Tomēr smarža nenomāc nepatīkamo smaku, kas vēdī no Godātās Kundzes nosietajām pēdām.

– Tavas domas klīst citur. – Viņas balss ir tikpat nevarīga, kāds izskatās ķermenis. – Tev jāsakopo uzmanība. – Viņa pasniedzas un saņem manu plaukstu. – Vai tev šodien sāp? – Kad es pamāju ar galvu, viņa saka: – Atmiņas par sāpēm, kuras tu juti pēdu nosiešanas laikā, nekad pilnīgi nezudīs. No šī brīža līdz tavai nāves stundai būs dienas, kad sāpes atgriezīsies – ja būsi pārāk ilgi

stāvējusi kājās vai pārāk tālu staigājusi, ja tuvosies laika maiņa, ja tu pienācīgi nerūpēsies par savām pēdām. – Viņa līdzjūtīgi paspiež manu plaukstu. – Kad pēdas smelgs vai sūrstēs, atgādini sev, ka šīs ciešanas reiz būs mīlestības pierādījums tavam vīram. Pievēršot uzmanību kaut kam citam, tu atvairīsi domas no sāpēm.

Mana māte ir vieda, tāpēc ikviens ģimenes lokā, arī mans brālis Jifens un es, sauc viņu par Godāto Kundzi, jo tādu goda nosaukumu viņai piešķir mana tēva augstais stāvoklis. Bet, ja viņa redz, ka manas domas klīst citur, arī es redzu, ka tas pats notiek ar viņu. Līdz mums atplūst dziedošas sievietes balss. Šķiet, mana tēva konkubīne Džao jaunkundze tur izklaidē tēvu un viņa viesus.

– Tu proti koncentrēties... kad vēlies, – māte beidzot turpina. – Šī spēja, šī prasme pilnībā iedziļināties, ir mūsu glābiņš. – Viņa mirkli apklust, kad mūs kā miglas vērpete ieskauj vīriešu smiekli un atzinīgajā kopkorī dzirdami izceļas mana tēva balss. Tad viņa jautā: – Vai turpināsim?

Es ievelku elpu. – Rīsu un sāls dienas ir pats svarīgākais laiks sievietes dzīvē. Tas pienāks, kad būšu aizņemta ar sievas un mātes pienākumiem...

– Kā tagad es. – Godātā Kundze graciozi pieliec galvu, un zelta un nefrīta rotas, kas nokarājas lejup no viņas matu mezgla, klusi iešķindas. Cik viņa ir bāla, cik eleganta! – Katrai dienai jāsākas agri. Es ceļos pirms rītausmas, notīru seju, izskaloju muti ar smaržīgu tēju, aprūpēju pēdas, sakārtoju matus un izkrāsoju seju. Pēc tam dodos uz virtuvi pārliecināties, ka kalpotāji ir iekūruši uguni un sākuši rīta maltīti.

Viņa atlaiž manu plaukstu un nopūšas, it kā piepūle, izrunājot tik daudz vārdu, būtu viņu pārlieku nogurdinājusi. Ievilkusi elpu, viņa pēc brīža turpina: – Galvenais tavā izglītībā ir atcerēties šos pienākumus, bet tu vari mācīties, arī vērojot, kā es pārraugu ik dienas veicamos darbus: jāgādā par kurināmo un ūdeni, jāaizsūta lielpēdu kalpone uz tirgu, jāpārliecinās, ka drēbes – arī Džao

jaunkundzes drēbes – ir izmazgātas, un jārūpējas par visu citu, kas svarīgs mājsaimniecības vadīšanā. Nu un kas vēl?

Tā viņa māca mani jau četrus gadus, un es zinu, kādu atbildi viņa gaida. – Jāmācās izšūt, spēlēt cītaru un iegaumēt gudrības no "Analektiem sievietei"...

– Un arī no citiem tekstiem, lai tad, kad tu ieiesi sava vīra mājās, tev būtu pilnīga izpratne par visu, kas tev jādara, un visu, no kā jāizvairās. – Viņa sagrozās uz sava soliņa. – Visbeidzot tu sasniegsi rāmā miera dienas. Vai zini, ko tas nozīmē?

Varbūt vainīgas ir fiziskās sāpes, bet doma par rāma miera skumjām un vientulību sarieš man acīs asaras. – Tās pienāks tad, kad es vairs nespēšu laist pasaulē bērnus...

– Un tās pārtaps atraitnes gados. Tu turpināsi dzīvot un gaidīt nāvi, kas atkal savienos tevi ar tavu vīru. Tas ir...

Atnāk kalpone ar uzkodu paplāti, lai mēs ar māti varētu turpināt mācības pusdienu laikā bez pārtraukuma. Pēc divām stundām Godātā Kundze liek man atkārtot pārrunātos noteikumus.

– Staigājot negrozu galvu, – es bez iebildumiem noskandēju. – Runājot plati neveru muti. Stāvot nečaukstinu svārkus. Kad jūtos laimīga, neizpaužu to ar skaļiem smiekliem. Kad dusmojos, nekad nepaceļu balsi. Apspiežu vēlmi doties ārpus iekšistabām. Tās ir telpas tikai sievietēm.

– Ļoti labi, – Godātā Kundze mani uzslavē. – Vienmēr atceries pasaulē savu vietu! Ja ievērosi šos noteikumus, tu kļūsi par krietnu un atbildīgu būtni. – Viņa aizver acis. Arī viņai sāp. Taču viņa ir pārāk izsmalcināta, lai par to runātu.

Mūsu kopīgo brīdi pārtrauc mana mazā brāļa spiedziens. Jifens skrien pāri pagalmam. Viņa māte – Džao jaunkundze, kura tagad ir brīva no izklaides pienākumiem, – slīd viņam nopakaļ. Arī viņas pēdas ir nosietas un solīši tik mazi, ka rodas iespaids: viņa lido kā...

– Kā rēgs, – mana māte čukstus nosaka, it kā lasītu manas domas.

Jifens metas pie manas mātes, paslēpj seju viņai klēpī un jautri ķiķina. Kaut arī Džao jaunkundze ir viņa bioloģiskā māte, Godātā Kundze ir ne vien Jifena rituālā māte, bet ir arī oficiāli adoptējusi viņu par dēlu. Tas nozīmē, ka Jifens veiks ziedojumus un izpildīs visus rituālus un ceremonijas pēc tam, kad mana māte un mūsu tēvs kļūs par Aizpasaules senčiem.

Māte ievelk Jifenu klēpī un nopurina viņa kurpju zoles, lai tās neatstātu traipus vai smiltis uz viņas zīda tērpa.

– Tas ir viss, Džao jaunkundze.

– Godātā kundze. – Konkubīne pieklājīgi noliec galvu un klusi izslīd no pagalma.

Mana māte atkal pievēršas pēcpusdienas mācībām, kas tagad mums ar Jifenu notiek kopā. Tā mēs abi mācīsimies katru dienu līdz viņa septītajam gadam. Sasniedzot šo vecumu, "Rituālu grāmata" liedz zēniem un meitenēm sēdēt uz viena paklāja vai ēst pie viena galda. Tad Jifens atstās mūsu sabiedrību un pārcelsies uz bibliotēku, kur aizvadīs laiku kopā ar privātskolotājiem, gatavojoties imperatora eksāmeniem.

– Mājas saimniecībā jāsaglabā harmonija, bet visiem zināms, cik tas ir grūti, – Godātā Kundze iesāk. – Ne velti rakstu zīme vārdam *nepatikšanas* sastāv no rakstu zīmes vārdam *jumts*, zem kuras ir rakstu zīme vārdiem *divas sievietes,* turpretī rakstu zīme vārdiem *viena sieviete* zem jumta nozīmē...

– *Mieru,* – es atbildu.

– Labi. Cūka zem jumta nozīmē...

– *Cietumu.*

– Nav rakstu zīmes, kas apzīmētu vīrieti zem jumta. Vai tas būtu dzīvnieks vai sieviete, mēs esam vīrieša īpašums. Mēs, sievietes, eksistējam tādēļ, lai dotu vīrietim mantiniekus un barotu, apģērbtu un izklaidētu viņu. Nekad to neaizmirsti!

Kamēr mans brālis deklamē vienkāršus dzejolīšus, es strādāju pie izšuvuma. Ceru, ka man veiksmīgi izdodas slēpt sarūgtinājumu.

Es zinu, ka Džao jaunkundze nav vienīgā, kas izklaidē manu tēvu un viņa draugus. Arī Jifens tiek izrādīts citiem. Ja šobrīd viņš aizmirst kādu rindu, Godātā Kundze paskatās uz mani, gaidot, ka es to pabeigšu viņa vietā. Tādējādi es iemācos arī to, ko mācās viņš. Esmu vecāka, tāpēc iegaumēšana man padodas daudz labāk. Es protu pat veiksmīgi lietot dzejoļu vārdus un tēlus savās domās un valodā. Tomēr šodien man kāda rinda aizķeras. Godātā Kundze neapmierināti savelk lūpas. – Tu nekārtosi imperatora eksāmenus un neiegūsi zinību pakāpi kā tavs brālis, – viņa uzsver, – bet kādu dienu tu būsi māte saviem dēliem. Lai tu spētu palīdzēt viņiem turpmākās mācībās, tev jāmācās tagad. – Man ir sāpīgi redzēt viņas vilšanos, jo veiksmīgās dienās es spēju deklamēt dzejoļus no "Odu grāmatas" un skaļi lasīt vietas no "Godbijīgas pazemības mācības meitenēm". Šī nav tāda diena.

Vēlu pēcpusdienā māte paziņo, ka pienācis laiks pārvietoties uz studiju. Mēs ar Jifenu piedienīgā attālumā sekojam Godātajai Kundzei. Viņas tērpa krokas viļņo, un vēja pūsmas piepūš piedurknes – tieši kā gleznā. Pūsmas ir pietiekami stipras, lai mūs sasniegtu smaka no viņas nosietajām pēdām. Kad es nosiešanas laikā raudu, māte allaž atgādina, ka no manām pēdām ar laiku vēdīšot īpašs aromāts, kas valdzināšot manu vīru. Šodien smaka no mātes pēdām nepavisam nav patīkama. Es sparīgi riju siekalas, cīnīdamās ar nelabumu.

Neatceros, ka es jebkad būtu bijusi ārpus mūsu mājvietas robežām, un iespējams, ka iziešu pa galvenajiem vārtiem tikai tad, kad būšu sasniegusi savas uzsprausto matu dienas un mani jau precētu aizvedīs uz vīra mājām, bet par to es nebēdāju. Man ļoti patīk mūsu mājas, it sevišķi studija ar balsinātām sienām, vienkāršām mēbelēm un plauktiem, kuros rindojas grāmatas un rakstu tīstokļi. Māte sēž galda vienā pusē, un mēs ar brāli sēžam viņai pretī. Māte raugās, kā es uz tintes akmens saberžu tinti un iemaisu ūdeni, lai panāktu nevainojamu biezumu un melnumu. Es turu otu

vienā rokā un ar otru atbīdu piedurkni, lai to nenotraipītu. Godātā Kundze ir teikusi, ka ikvienam kaligrāfijas vilcienam jābūt plūstošam, bet noteiktam. Jifens man blakus cenšas, cik spēdams, bet viņa rakstu zīmes ir drebelīgas. Vērodama viņa darbu, es pieļauju otro kļūdu šajā dienā. Otas vilcienam jākļūst tievākam kā uzacs gals, bet es atstāju uz papīra traipu. Paceļu otu un, nodūrusi acis, raugos uz neglīto ķeburu, gaidot, ko sacīs māte.

Klusums ieilgst, un es paskatos augšup. Māte lūkojas logā un neredz ne mani, ne manu kļūmi, ne Jifena dīdīšanos. Kad viņa ir tāda, mēs zinām, ka viņa domā par abiem maniem vecākajiem brāļiem, kas nomira vienā un tajā pašā dienā pirms pieciem gadiem no debess puķu slimības – bakām. Ja viņi būtu izdzīvojuši, tad šodien viņiem būtu desmit un divpadsmit gadu. Un, ja viņi būtu dzīvi, tēvs varbūt nebūtu atvedis Džao jaunkundzi, man nebūtu jaunākā brāļa Jifena un manai mātei nebūtu rituālā dēla.

Ienāk mana kalpone Magone, un Godātā Kundze īsi pamāj ar galvu. Nepārbaudījusi manu darbu, viņa saka: – Šodien pietiks. Magone, lūdzu, gādā, lai bērni pārģērbjas, un pēc tam aizved viņus uz bibliotēku tikties ar tēvu!

Magone aizved manu brāli pie Džao jaunkundzes, un pēc tam mēs abas ejam uz manu istabu. Tēvs man nopirka Magoni par godu manai piedzimšanai. Viņai ir piecpadsmit gadu un lielas pēdas, sejā atstatu izvietotas acis un padevīga daba. Viņa guļ uz grīdas paklāja manas gultas kājgalī un daudzkārt ir mierinājusi mani, kad slikti sapņi uzrāvuši mani no miega. Viņa palīdz apģērbties, nomazgāties un paēst. Es nezinu, no kuras puses Magone ir nākusi, bet viņa būs daļa no mana pūra, un tas nozīmē, ka mēs paliksim kopā, līdz viena no mums nomirs.

Es gandrīz visu dienu esmu sēdējusi, tāpēc nespēju rāmi nostāvēt, bet Magone ar to nav mierā.

– Juņsjaņa, tu esi vēl neciešamāka par savu brāli! – viņa rājas. – Sēdi mierīgi, lai varu tev sasukāt matus!

– Bet...

Magone paceļ pirkstu. – Nē! – Viņa uzmet man bargu skatienu, bet drīz vien sejā parādās smaids. Viņa mani lutina. Tā ir taisnība. – Nu, pastāsti, ko tu šodien iemācījies!

Cik labi prazdama, es noskaitu ierastos tekstus: – Kad apprecēšos, es padevīgi kalpošu savam vīratēvam. Neskatīšos uz viņu, kad viņš runās ar mani. Nekad neuzrunāšu viņu pirmā. Klausīšos viņā un būšu viņam paklausīga.

Par atzinības zīmi Magone skaļi ievelk elpu caur zobiem, taču manas domas kavējas pie vārdiem, ko šodien sacīja Godātā Kundze. *Vienmēr atceries pasaulē savu vietu.* Es esmu dzimusi Tanu ģimenē. Mans dotais vārds ir Juņsjaņa, kas nozīmē Uzticības Tikums. Mana dzimta vairākās paaudzēs ir praktizējusi medicīnu, taču mans tēvs izvēlējās citu ceļu. Viņš ir zinību vīrs *juren* līmenī – "ieteicamais cilvēks", kurš nolicis apgabala eksāmenus. Viņš strādā par prefektu šeit, Laidžou pilsētā, kas atrodas tuvu okeānam, bet simtiem lī attālumā no mūsu dzimtas senču nama Vuksi pilsētā. Ilgāk, nekā es esmu šajā pasaulē, viņš ir gatavojies nākamajam un augstākajam līmenim – imperatora eksāmeniem, kas notiek ik pēc trim gadiem. Reģis jau ir noteicis dienu, kad tēvam jādodas uz galvaspilsētu, kur viņš pabeigs pēdējās mācības pirms eksāmeniem. Ja viņam veiksies, pats imperators izlasīs tēva eseju, pavēstīs, ka viņš ir sasniedzis *jinshi* zinību vīra līmeni – kļuvis par "izraudzīto cilvēku" –, un piešķirs viņam titulu. Es nezinu, kā mainīsies mūsu dzīve, ja tas notiks, saprotu vienīgi to, ka mūsu ģimene būs pavirzījusies dzīvē par vienu pakāpienu augstāk.

Ko vēl es varu pateikt par savu vietu pasaulē? Man ir astoņi gadi, un esmu pietiekami jauna, lai joprojām nēsātu savus melnos matus lentītēm rotātās šķipsnās. Godātā kundze ir teikusi, ka mana sejas āda esot smalka kā balta firziņa mīkstums, bet tā nevar būt patiesība, jo viņa liek Magonei aizklāt ar ziedēm manas trīs baku rētas, vienu augstu uz pieres un divas blakus uz labā vaiga – sekas pēc slimības, no kuras es izveseļojos, bet mani brāļi nomira. Šos trūkumus atsver manas pēdas. Tās ir nevainojamas.

Šodien man kājās ir zīda kurpītes, kuras māte izšuvusi ar puķēm un sikspārņiem – veiksmes nesējiem.

Magone iebaksta man ar elkoni. – Un tavas attiecības ar nākamo vīramāti?

– Jā, jā! – es atsaucos un atkal pievēršos kalponei. – Kad viņa sēdēs, es palikšu stāvam kājās. Celšos agri, bet netrokšņošu, lai netraucētu viņas miegu. Pagatavošu un pasniegšu viņai tēju...

Magone paplikšķina man pa dibenu, apmierināta, ka esmu gatava parādīties tēvam. – Tagad pietiks. Pasteigsimies! Mēs negribam kungu satraukt.

Mēs paejam atpakaļ, lai paņemtu Jifenu no istabas, kurā viņš dzīvo kopā ar Džao jaunkundzi. Trijatā dodamies tālāk, sadevušies rokās. Beidzot ir sācies lietus, bet mūs pasargā kolonāde. Lāses nomierinoši grabina pa dakstiņu jumtu, un gaiss jau tagad šķiet tīrāks, gaišāks, it kā mitrais smagums no tā būtu aizskalots projām.

Bibliotēkā mani vecāki sēž viens otram blakus vienkāršos, grebtos krēslos. Viņiem aiz muguras pie baltās sienas stāv altāra galds. Bronzas podā zied vasaras orhideja. Godātā Kundze ir saņēmusi kopā klēpī ieliktās plaukstas. Viņas pēdas balstās uz brokāta kājsoliņa, un no tērpa apakšas vīd viņas kurpītes, tikpat mazas kā manējās. Godātā Kundze vienmēr ir bāla, bet šodien viņas seja izskatās gandrīz caurspīdīga. Uz pieres un augšlūpas viņai mirgo plāna sviedru kārtiņa.

Manu tēvu, šķiet, neietekmē smaka no mātes pēdām. Viņš sēž, izpletis kājas un uzlicis plaukstas uz augšstilbiem, saliecis pirkstus uz iekšu un pavērsis īkšķus uz āru. Viņam mugurā ir garais vairāku kārtu tērps, kas piederas viņa stāvoklim. Tunikas piedurkņu gali ir bagātīgi rotāti ar izšuvumiem. Uz krūtīm tikpat bagātīgi ir izšūts mandarīna kvadrāts, kas visiem dara zināmu viņa pakāpi impērijas civildienesta ierēdņu sistēmā. Viņš ar rokas mājienu aicina Jifenu pie sevis. Magone atlaiž brāļa roku, un viņš metas pāri istabai un ielec tēvam klēpī. Es to nekad nevarētu. Es zaudēju spēju skriet, kad man nosēja pēdas, bet pat tad, ja spētu paskriet,

man nepieklātos tik pārdroši uzvesties. Tēvs smejas. Māte smaida. Magone iedrošinot paspiež manu plaukstu.

Pēc piecām minūtēm tikšanās ir galā. Tēvs nav pateicis man nevienu vārdu. Es nejūtos aizskarta. Mēs abi esam uzvedušies, kā pienākas. Par to es varu būt lepna. Magone atkal satver Jifena roku. Mēs grasāmies iet projām, bet tad mana māte pēkšņi pieceļas kājās. Viņa līgojas kā jauna bambusa stumbrs pavasara vējā. Tēvs jautājoši paskatās uz viņu. Pirms viņš pagūst kaut ko sacīt, māte sabrūk uz grīdas. Viņas pirksti ir izplesti un seja balta kā pilnmēness, bet viss augums atgādina nomestu drēbju kaudzi.

Magone iekliedzas. Tēvs strauji pieceļas no krēsla, paceļ māti uz rokām un iznes ārā. Steigdamies pa kolonādi, viņš sauc kalpotājus, kuri saskrien no visām pusēm. To vidū ir pavecs vīrietis un gadus divpadsmit vecs zēns. Viņi ir tikai piektais un sestais vīriešu dzimuma pārstāvis, ko es jebkad esmu redzējusi. Acīmredzot viņi šeit dzīvo, bet manas dienas rit dziļākajās iekšistabās, projām no zēnu un vīriešu acīm, un es esmu pazinusi tikai savu tēvu, Jifenu un abus brāļus, kurus gandrīz neatceros.

– Ņemiet manu zirgu un steidzieties pēc ārsta! – tēvs pavēl. – Nesiet šurp karstu ūdeni! Nē! Nesiet aukstu ūdeni! Kompreses! Un sameklējiet Džao jaunkundzi!

Vecais vīrietis un zēns aizskrien, un aizsteidzas arī ķēkša un virtuves kalpone. Kad tēvs ieiet mātes istabā, pārējās kalpones un es viņam sekojam. Godātās Kundzes laulību gulta ir liela un plata – kā mājiņa ar trim mazām istabām –, tādējādi nodrošinot pilnīgu savrupību. Pusmēneša loks virs ieejas rāda ceļu uz guļvietu. Tēvs nogulda Godāto Kundzi uz segas, noliek viņas rokas gar sāniem un izlīdzina tērpu tā, lai zīda krokas apsegtu viņas pēdas. Pēc tam viņš pieglaužšķipsnas, kas atrisušas no matu kamola, un aizliek tās mātei aiz ausīm.

– Atmosties, sieva! – tēvs lūdzas. Nekad neesmu dzirdējusi viņu runājam tik maigi, pat ar Jifenu ne. Viņš paskatās atpakaļ uz

mums, pārējiem, kas drūzmējamies laulību gultas pirmajā priekštelpā. – Kur ir Džao jaunkundze? Atvediet viņu!

Divas kalpones aizsteidzas, bet citas ienāk ar karsta un auksta ūdens spaiņiem.

Beidzot ierodas Džao jaunkundze. Viņa pieskaras tēvam pie pleca. – Tev labāk būtu iet projām. – Viņa pievēršas kalponēm. – Ejiet arī jūs visas, lai paliek tikai Juņsjaņa!

Tēvs palūkojas uz mani. Viņa sejā es redzu kaut ko jaunu, bet īsti neaptveru, ko tā paužz.

– Varbūt man vajadzētu meiteni ņemt līdzi, – viņš saka konkubīnei.

– Atstāj viņu! Viņai ir jāmācās. – Džao jaunkundze piespiež plaukstu viņa muguras iedobei. – Dari mums zināmu, kad ierodas ārsts!

Kad visi ir aizgājuši, Džao jaunkundze paskatās man tieši sejā; arī tā vēl nekad nav bijis. – Es paredzēju, ka tas notiks, – viņa saka. – Cerēsim, ka Godātā Kundze, zaudējot samaņu, ir devusi mums laiku viņai palīdzēt.

– Bet kas ir noticis? – es bikli jautāju.

– Esmu dzirdējusi, ka tava māte pievērsa lielu uzmanību tavu pēdu nosiešanai un darīja to pati savām rokām. Mātes pārāk bieži ļaujas jūtelībai, kad meitas raud, bet Godātā Māte tāda nebija. Viņa visu darīja pareizi, un tavām pēdām ne reizi nepiekļuva infekcija. Tagad tu pati proti aprūpēt savas pēdas...

– Magone man palīdz...

– Bet tu saproti, ka tās pastāvīgi jāuzrauga.

– Jāattin pēdas ik pēc četrām dienām, – es sāku skandēt, zinādama, ka šie noteikumi ir tikpat svarīgi kā tie, kas attiecas uz manas dzīves posmiem vai izturēšanos pret nākamo vīramāti. – Tās jānomazgā. Jāapgriež nagi un jāapkaisa ar pulveri visas vietas, kurās kauls var izdurties cauri ādai...

– Vai tie būtu nagi vai kaulu daļas, vai ieplīsusi āda, vienmēr jāpieliek papildu pūles, lai uzturētu brūci tīru. Citādi var iekļūt

infekcija. Ja nebūsi uzmanīga, nosietā pēda, kas nedabū svaigu gaisu, sāks pūžņot. Dažas mātes nerēķinās ar šo risku, nosienot meitām pēdas. – Mans lepnums par savām pēdām mazliet noplok, kad viņa piebilst: – Sieviete, kura nosēja manas pēdas, ļāva tam notikt, un viņai izdevās atlauzt manus nedzīvos kāju pirkstus. Tāpēc manas pēdas ir tik ļoti mazas, un tavs tēvs to augstu vērtē.

Šis nav piemērots brīdis, lai lielītos, bet to es nedrīkstu Džao jaunkundzei sacīt.

– Svarīgi ir, lūk, kas, – viņa turpina, – infekcija ir iespējama, un, ja māte nav modra, meita, visticamāk, nomirst. Bet mirst ne tikai mazas meitenes. Arī pieaugušas sievietes, kuras pienācīgi nerūpējas par savām pēdām, var aiziet to pašu ceļu.

To teikusi, Džao jaunkundze pavelk Godātās Kundzes tērpu augšup, atsedzot izšūtos stulpiņus, kas nosedz izliektā papēža un salauztās velves neglīto izcilni. Šim nevajadzīgās un neizskatīgās miesas veidojumam ir jāpaliek apslēptam, un, to redzot, es atceros, ko Godātā Kundze man teica, nosiedama manas pēdas: "Mūsu pēdas nesaraujas un nepazūd. Kauli tiek tikai pārvietoti un sabīdīti tā, lai radītu zelta liliju ilūziju."

Džao jaunkundze attin vienu no stulpiņiem un atsedz košsarkanas svītras, kas stiepjas augšup pa mātes kāju. Vēl vairāk par tām mani izbiedē apakšstilba izskats. Stilbs ir tievs kā virve, daudz kārnāks un bezveidīgāks par manējo. Es pastiepjos, lai aizskartu acīm redzamo kroplību, bet Džao jaunkundze saķer manu roku un atrauj atpakaļ. Viņa paceļ vienu mātes pēdu. Viņas plaukstā tā izskatās ļoti sīka.

– Mūsu kājas izdilst, jo pēdas nespēj panest to, kas atrodas zem ādas, – Džao jaunkundze saka. – Par to nav jāuztraucas. Nelaime tāda, ka tavai mātei ir infekcija.

Es pūlos saprast viņas teikto. Godātā Kundze ir godājama ikvienā nozīmē un godam rūpējas arī par savu ķermeni. Viņa nekad nepamestu novārtā savas pēdas.

– Es attīšu viņas pēdu, – Džao jaunkundze paskaidro. – Vai esi gatava?

Kad pamāju ar galvu, Džao jaunkundze novelk mātes kurpīti un iedod to man. Smaka kļūst neciešamāka. Konkubīne norij siekalas un turpina tīt vaļā trīs metrus garo apsēju. Pēc katra nākamā loka trūdu smaka pieņemas spēkā. Kad Džao jaunkundze tuvojas ādai, uz apsēja kārtām parādās dzelteni zaļi traipi. Beidzot pēda ir kaila. Vidusdaļas kreisajā pusē rēgojas robaina kaula šķēpele. Atsvabināta no apsējiem – un es nespēju iztēloties, kādas sāpes mātei bijis jācieš, – pēda pietūkst mūsu acu priekšā.

– Padod spaini!

Es daru, kā teikts. Džao jaunkundze saudzīgi pārvieto mātes kāju, lai tā karātos pāri gultas malai, un iemērc pēdu ūdenī. Māte sakustas, bet neatmostas.

– Aizej pie Godātās Kundzes naktsgaldiņa un atnes man viņas ziedes un pulverus!

Es daru, kā teikts. Tēva konkubīne iekrata ūdenī tādu pašu savelkošu pulveri, ko Magone kaisa uz manām pēdām. To gatavo no samaltas zīdkoka saknes, tanīna un vīraka sveķiem. Līdz ārsta atnākšanai mēs ar Džao jaunkundzi esam nosusinājušas mātes pēdu, apkaisījušas pirkstu starpas un brūci ar alaunu un novietojušas kāju uz spilvena. Māte ir sakustējusies katru reizi, kad mēs viņu pārbīdām, bet joprojām nav atvērusi acis.

– Tu paliec šeit! – Džao jaunkundze saka. – Es aprunāšos ar tavu tēvu un uzzināšu, kā viņš grib rīkoties tālāk. Ārsts nedrīkst redzēt vai aizskart sieviešu kārtas pacienti. Ir vajadzīgs starpnieks. Tas bieži ir vīrs, bet arī es piedāvāšu savu palīdzību.

Līdzko viņa ir izgājusi, mātes plakstiņi noraustās un atveras. – Es negribu to sievieti savā istabā, – viņa vārgi saka. – Izej pie viņiem! Pasaki tēvam, ka es negribu viņu par starpnieci!

Es izeju gaitenī. Ārā joprojām līst, un es malkiem riju svaigo gaisu. Tomēr mātes trūdošās miesas smaka joprojām ķeras man rīklē. Mans tēvs un Džao jaunkundze sarunājas ar vīrieti, kurš

acīmredzot ir ārsts. Tagad es esmu ieraudzījusi jau septīto vīrieti. Viņam mugurā ir garš tērps no tumšzila auduma. Sirmie mati met pusloku virs salīkušajiem pleciem. Man bail viņiem tuvoties, taču tas ir jādara. Es pieeju pie tēva, paraustu viņa piedurkni un saku: – Godātā Kundze ir pamodusies un lūdz, lai es būtu starpniece.

Vīrietis, kuru uzskatu par ārstu, saka: – Prefekt Tan, būtu pareizi, ja šo pienākumu pildītu jūs. – Bet, kad tēva acis pieplūst asarām, ārsts pievēršas Džao jaunkundzei. – Nojaušu, ka jums ir zināma pieredze ar sievietēm raksturīgām kaitēm.

Es esmu tikai meitene, bet man jāciena mātes vēlmes. – Godātā Kundze grib...

Tēvs ar plaukstas virspusi iesit sev pa otru plaukstu, lai neļautu man runāt tālāk. Viņš klusēdams pārdomā iespējas. Tad viņš ierunājas.

– Doktor Ho, jūs izmantosiet manu meitu. – Tēvs paskatās lejup uz mani. – Tu atkārtosi katru vārdu, ko ārsts teiks tavai mātei un ko tava māte atbildēs ārstam. Vai saprati?

Es nopietni pamāju ar galvu. Tēva lēmums apliecina viņa mīlestību pret manu māti. Par to es esmu pārliecināta.

Pieaugušie pārmij vēl dažus vārdus, pēc tam Džao jaunkundze aizved tēvu projām.

Ārsts uzdod man vairākus jautājumus, kurus es nododu Godātajai Kundzei. Viņa atbild: – Nē, es neesmu ēdusi vircotu ēdienu. Vari pateikt viņam, ka miegs man ir labs. Es neciešu no pārmērīgām emocijām.

Es staigāju turp un atpakaļ no doktora Ho kolonādē pie mātes guļamistabā. Jautājumiem – un arī atbildēm – šķiet maz sakara ar mātes infekciju. Mani mulsina tas, ka viņa pati par to nemēģina runāt.

Kad ārsts ir beidzis, viņš izraksta recepti. Virtuves kalponi aizsūta uz aptieku pēc vajadzīgajām augu sastāvdaļām. Ķēkša pagatavo novārījumu, un pēc dažām stundām, kad tas ir gatavs, aiznes

uz mātes istabu. Es paceļu tasi viņai pie lūpām, viņa iedzer dažus malkus un tad atslīgst atpakaļ spilvenā.

– Ir vēls, – viņa maigi saka. – Tev vajadzētu iet gulēt.

– Ļauj man palikt! Es varu paturēt tev tasi.

Māte pagriež seju pret laulību gultas tālāko sienu. Viņa piespiež pirkstus pie viena no koka paneļiem un izklaidīgi to pagroza. – Es to izdzeršu, kamēr tu mazgāsi seju.

Es dodos uz savu istabu, uzvelku naktsdrēbes un nakts kurpītes, apguļos un iekārtojos starp zoss dūnu matraci un kokvilnas segu. Esmu nogurusi no visa redzētā un jūtu, ka ieslīgstu miegā. Nezinu, cik ilgs laiks ir pagājis, kad mani uzmodina skrejošu soļu troksnis. Puskrēslā redzu, ka Magone pieceļas sēdus un nožāvājas. Viņa iededz eļļas lampiņu. Mēs ātri apģērbjamies un izejam gaitenī. Lietus ir pārgājis, bet ārā valda tumsa. Putnu dziesmas kokos man vēsta, ka tuvojas rītausma.

Līdzko sasniedzam Godātās Kundzes istabu, no tās izbrāžas ķēkša un pagriežas tik strauji, ka gandrīz uzskrien mums virsū. Es sagrīļojos uz savām nosietajām pēdām un atspiežos ar roku pret sienu, lai noturētos kājās. Ieraudzījusi mani, ķēkša ar plaukstu virspusēm notrauš no vaigiem asaras. – Cik žēl! Cik ļoti žēl!

Vēl lielāka kņada saceļas, kad pagalmu šķērso Džao jaunkundze, aiz viņas nāk doktors Ho. Viņi neapstājušies ieiet Godātās Kundzes istabā. Es metos uz priekšu. Ķēkša saka: – Neej tur! – Bet es paslīdu viņai garām un ieeju pa durvīm. Šo smaku es nemūžam nespēšu aizmirst.

Mātes laulību gultas trešajam nodalījumam priekšā ir aizklāts aizkars. Mans tēvs sēž uz soliņa blakus gultai. Viņam klēpī guļ mātes kailā roka, pavērsta ar plaukstu pret griestiem. Doktors Ho liek tēvam ietīt Godātās Kundzes plaukstas locītavu linu mutautā. Kad tēvs to ir izdarījis, ārsts paietas uz priekšu un uzliek uz auduma trīs pirkstus. Viņš aizver acis, lai koncentrētos, bet kā viņš var kaut ko sajust cauri mutautam?

Es novēršos un paskatos uz tasi, kuru vakar vakarā turēju pie mātes lūpām. Sirds krūtīs man salecas, jo redzu, ka viņa nav dzērusi vairs nevienu malku.

Nākamās divas dienas visā mājā valda neparasta rosība. Kalpotāji nāk un iet. Top jauni zāļu novārījumi "spēcinošām" tējām. Mani atkal aizsūta uzklausīt doktora Ho jautājumus un atgriezties pie viņa ar Godātās Kundzes atbildēm. Nekas nepalīdz. Godātā Kundze kļūst arvien vārgāka. Kad pieskaros viņas plaukstai vai vaigam, es jūtu svelošu karstumu. Viņas pēda ir nolikta uz spilvena un ir pietūkusi melones lielumā. Drīzāk tā izskatās pēc pārplīsušas melones, no kuras sūcas smirdīgs šķidrums. Nevainojami nosietas pēdas augstu vērtēta pazīme ir sprauga, kura veidojas, tuvinot kāju pirkstus papēdim. Ideālā gadījumā tai jābūt tik dziļai, lai tajā varētu iebāzt lielu sudraba monētu. Tagad no spraugas pil asiņainas gļotas, sarkanās svītras ir uzkāpušas pa kāju augstāk. Stundām ritot, Godātā Kundze arvien mazāk klausās viņai teiktajos vārdos un aizgriež seju pret iežogotās gultas tālāko sienu. Man atļauj stāvēt viņai blakus, mierināt viņu un atgādināt, ka viņa nav viena.

Māte murmina vārdus. – Mamma. Tēt. – Kad viņa sauc manus mirušos brāļus, es ar rādītājpirkstu sataustu debess puķu rētas uz savas sejas.

Ceturtajā naktī ienāk mans tēvs, Džao jaunkundze un Jifens. Pār Džao jaunkundzes pūderētajiem vaigiem strāvo asaras. Viņas seja ir skaista pat bēdās. Mans tēvs košļā sev vaigu iekšpuses, cenzdamies savaldīt emocijas. Jifens ir pārāk mazs, lai saprastu notiekošo, un skriešus metas pie gultas. Mans tēvs satver viņu rokās, pirms viņš iztraucē māti. Godātā Kundze paceļ roku un pieskaras brāļa zābakam.

– Atceries mani, dēls. Nes man ziedojumus.

Kad trijotne aiziet, pie Godātās Kundzes palieku tikai es un divas mūsu kalpones. Lampu degļi ir nogriezti zemu. Istabu piestrāvo lietus graboņa pa jumtu. Mātes elpa kļūst arvien lēnāka.